

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

20 marca 2025 r.

Sąd Najwyższy w Izbie Cywilnej w składzie:

SSN Adam Doliwa (przewodniczący)

SSN Krzysztof Grzesiowski (sprawozdawca)

SSN Ewa Stefańska

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym 20 marca 2025 r. w Warszawie
skargi kasacyjnej Bank spółki akcyjnej w W.
od wyroku Sądu Apelacyjnego w Szczecinie
z 8 grudnia 2021 r., I ACa 414/21,
w sprawie z powództwa A.M. i M.M.
przeciwko Bank spółce akcyjnej w W.
o ustalenie i zapłatę,

1. oddala skargę kasacyjną,

**2. zasądza od pozwanej na rzecz powodów kwoty po 2700 zł
(dwa tysiące siedemset złotych) tytułem kosztów postępowania
kasacyjnego - z odsetkami w wysokości odsetek ustawowych za
opóźnienie w spełnieniu świadczenia pieniężnego za czas po
upływie tygodnia od dnia doręczenia niniejszego orzeczenia
zobowiązanemu do dnia zapłaty.**

Krzysztof Grzesiowski

Adam Doliwa

Ewa Stefańska

(G.N.-J.)

UZASADNIENIE

1. Wyrokiem z 30 kwietnia 2021 r. Sąd Okręgowy w Szczecinie stwierdził, że bliżej określona umowa kredytu na cele mieszkaniowe zawarta pomiędzy powodami A. M. i M. M. a K. spółką akcyjną (poprzednikiem prawnym pozwanego Bank spółki akcyjnej z siedzibą w W.) jest nieważna (pkt 1), zasądził od pozwanego na rzecz powodów kwoty 127.572,31 zł i 25.403,20 CHF z ustawowymi odsetkami za opóźnienie liczonymi od dnia 2 października 2020 r. do dnia zapłaty (pkt 2) oraz orzekł o kosztach procesu (pkt 3).

2. Na skutek apelacji pozwanego wyrokiem z 8 grudnia 2021 r. Sąd Apelacyjny w Szczecinie zmienił zaskarżony wyrok w ten sposób, że uchylił punkt 1, sprecyzował punkty 2 i 3 w ten sposób, że płatność zasądzonych nimi kwot ma nastąpić łącznie na rzecz powodów (pkt I), oddalił apelację w pozostałej części (pkt II) oraz orzekł o kosztach postępowania apelacyjnego (pkt III).

3. Z ustaleń faktycznych poczynionych przez Sąd Okręgowy i zaakceptowanych przez Sąd Apelacyjny wynika, że w dniu 16 maja 2007 r. powodowie zawarli z poprzednikiem prawnym pozwanego bliżej określoną umowę kredytu mieszkaniowego, na podstawie której kredytujący bank udzielił im kredytu w kwocie 271.500,00 zł denominowanego (waloryzowanego) w CHF. Kwota kredytu denominowanego w CHF lub transzy kredytu miała zostać określona według kursu kupna dewiz dla wyżej wymienionej waluty zgodnie z tabelą kursów obowiązującą w banku w dniu wykorzystania kredytu lub transzy kredytu. Uruchomienie kredytu miało nastąpić jednorazowo w terminie do dnia 17 maja 2007 r. w formie przelewu na rachunek bankowy wskazany przez sprzedającego w akcie notarialnym kwoty 247.300 zł oraz rachunek powodów kwoty 24.200 zł. Spłata rat kapitałowo-odsetkowych miała być dokonywana w złotych po uprzednim przeliczeniu rat kapitałowo-odsetkowych według kursu sprzedaży dewiz dla CHF zgodnie z tabelą kursów obowiązującą w banku kredytującym w dniu spłaty. Umowa o kredyt zawarta została z powodami jako konsumentami za pomocą ustalonego wzorca umowy. Treść zapisów umowy nie była z powodami indywidualnie ustalana. Powodowie nie

byli informowani o mechanizmie przeliczania zadłużenia z CHF na PLN i odwrotnie. W dniu 12 listopada 2014 r. powodowie złożyli wniosek o zmianę konta do obsługi kredytu umożliwiający spłatę zadłużenia z tytułu umowy kredytu bezpośrednio w CHF, z której to możliwości powodowie począwszy od 16 lutego 2015 r. korzystali.

4. Według ustaleń Sądów obu instancji mechanizm indeksacji zastosowany w zwartej między stronami umowie oznaczał, że do chwili uruchomienia kredytu kredytobiorcy nie wiedzieli, jaką kwotę mają zwrócić kredytodawcy. Kredytobiorcy otrzymali bowiem kwotę kredytu wyrażoną w złotych, lecz dopiero po przeliczeniu i zastosowaniu mechanizmu indeksacji do CHF mieli otrzymać informację o rzeczywistej wysokości zaciągniętego zobowiązania. Sąd Apelacyjny ustalił przy tym, że ani w umowie kredytowej, ani w stosowanych przez bank kredytujący w tym zakresie ogólnych warunkach umów nie uregulowano, w jaki konkretnie sposób bank będzie określał kurs CHF. Postanowienia umowy kredytu odnoszące się do mechanizmu waloryzacji wypłaconego mu kredytu w polskich złotych oraz rat spłacanych w złotówkach, nie zostały zdaniem Sądów *meriti* sformułowane w sposób jednoznaczny, przez co nie pozwalały z góry przewidzieć wysokości zobowiązania kredytobiorcy. To oznaczało, że dla kredytobiorców niemożliwe było przewidzenie, w oparciu o jednoznaczne i zrozumiałe kryteria, konsekwencji ekonomicznych wpływających dla nich z zawarcia umowy. Sąd Apelacyjny, podzielając stanowisko Sądu pierwszej instancji, uznał w związku z tym, że na skutek kontroli abuzywności postanowień, należało uznać sporną umowę za nieważną. Podzielił przy tym stanowisko Sądu Okręgowego, iż postanowienia umowy odnoszące się do mechanizmu indeksacji dotyczyły głównego przedmiotu umowy – miały bezpośredni wpływ na ukształtowanie głównego świadczenia stron. Ich bezskuteczność prowadzi nie tylko do zniesienia mechanizmu indeksacji oraz różnic kursów walutowych, ale również do zaniknięcia ryzyka kursowego, stanowiącego o istocie łączącego strony stosunku prawnego. Brak było natomiast podstaw do zastąpienia abuzywnych postanowień umowy innym mechanizmem wyliczenia kwoty kredytu – w tym zastosowania kursu kupna waluty czy średniego kursu stosowanego przez NBP. Sąd Apelacyjny nie uznał ponadto za skuteczne złożenie przez pozwanego oświadczeń o potrąceniu i o zatrzymaniu świadczenia. Ponadto Sąd Apelacyjny podzielił stanowisko Sądu Okręgowego co do terminu wymagalności roszczenia

powodów o odsetki ustawowe za opóźnienie w zapłacie należnych powodom kwot. Sąd Apelacyjny odmiennie ocenił natomiast istnienie *in casu* podstaw do ustalenia nieważności umowy kredytu. Odmiennie niż sąd pierwszej instancji uznał bowiem, że żądanie ustalenia nieważności umowy kredytowej było żądaniem ewentualnym. Dlatego też stwierdził, że uwzględniając żądanie podstawowe (zasądzenia stosownych kwot) Sąd Okręgowy nie mógł już orzekać o żądaniu ewentualnym. Z tych względów Sąd Apelacyjny zmienił zaskarżony wyrok w zakresie uwzględniającym powództwo o ustalenie.

5. Skargę kasacyjną od wyroku Sądu Apelacyjnego wniósł pozwany, zaskarżając wyrok w części, wnosząc o uchylenie wyroku w zaskarżonej części i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi Apelacyjnemu, ewentualnie o uchylenie wyroku w zaskarżonej części i orzeczenie co do istoty sprawy. Skarżący zarzucił zaskarżanemu wyrokowi naruszenie następujących przepisów prawa materialnego:

(1) art. 58 § 1 k.c. w zw. z art. 353¹ k.c. poprzez błędną wykładnię i przyjęcie, że umowa kredytu jest nieważna w całości na skutek zawarcia w niej mechanizmu indeksacji do waluty obcej;

(2) art. 58 § 1 k.c. w zw. z art. 385¹ § 1 i § 2 k.c. poprzez błędną wykładnię i przyjęcie, iż umowa kredytu w stosunku do której na skutek stwierdzenia abuzywności części postanowień zachodzi ich bezskuteczność wobec powoda jest sprzeczna z prawem, a przez to nieważna;

(3) art. 385¹ § 1 k.c. poprzez jego błędną wykładnię polegającą na przyjęciu, że przedmiotem oceny abuzywności są postanowienia umowy kredytu rozumiane jako całe jednostki redakcyjne umowy, nie zaś postanowienia rozumiane jako poszczególne normy wynikające z tych jednostek redakcyjnych;

(4) art. 385¹ § 1 k.c. poprzez jego błędne zastosowanie i uznanie za abuzywne zarówno klauzulę ryzyka walutowego, jak i klauzulę kursową, traktując je łącznie jako jedną klauzulę waloryzacyjną, która rażąco narusza interes konsumenta;

(5) art. 385¹ § 1 k.c. poprzez jego błędne zastosowanie, a mianowicie uznanie za abuzywne wszystkich norm wynikających ze stosownych postanowień umowy dotyczących waloryzacji oraz przeliczeń; a zatem także klauzuli ryzyka walutowego;

(6) art. 385¹ § 1 i 2 k.c. poprzez jego błędne zastosowanie i dokonanie, po uznaniu postanowień umowy kredytu za abuzywne, oceny możliwości dalszego obowiązywania umowy kredytu bez wszystkich postanowień określających indeksację kredytu do franka szwajcarskiego, w tym bez klauzuli ryzyka walutowego oraz klauzuli kursowej;

(7) art. 65 § 1 i 2 k.c.; art. 56 k.c. w zw. z art 41 ustawy - Prawo wekslowe, art. 56 k.c. w zw. z art. 358 § 2 k.c., oraz art. 56 k.c. w zw. ze wskazanymi w przypisie do tego punktu kilkudziesięcioma przepisami, przez ich niezastosowanie (wprost lub na zasadzie analogii);

(8) art. 69 ust. 3 ustawy - Prawo bankowe w zw. art. 385¹ § 1 i 2 k.c. poprzez jego błędne niezastosowanie;

(9) art. 385¹ § 1 i 2 k.c. przez jego błędną wykładnię polegającą na przyjęciu, że postanowienie abuzywne (klauzula kursowa) nie może zostać zastąpione przez sąd krajowy normą dyspozytywną o charakterze szczególnym;

(10) art. 358 k.c. w zw. z art. 385¹ § 1 i 2 k.c. przez jego niezastosowanie polegające na niezastąpieniu postanowień uznanych za abuzywne dyspozycją normy prawnej art. 358 § 2 k.c.;

(11) art. 481 k.c. poprzez jego niewłaściwe zastosowanie, skutkujące bezpodstawnym zasądzeniem odsetek ustawowych za zwłokę nie od chwili wyrokowania lub od momentu, w którym umowa kredytu stała się trwale bezskuteczna, tj. od dnia w którym powodowie na rozprawie, należycie poinformowani przez Sąd o skutkach potencjalnego unieważnienia umowy złożyli stosowne oświadczenie, iż skutki takie nie stanowią przeszkody dla objęcia ich prawnym systemem ochrony przed abuzywnością, lecz od dnia upływu terminu wyznaczonego przez powodów do dokonania zapłaty;

(12) art. 496 k.c. w zw. z art. 497 k.c. w zw. z art. 69 Ustawy - Prawo bankowe oraz art. 481 k.c. poprzez ich błędne zastosowanie i przyjęcie, że umowa kredytu nie jest umową wzajemną, a w konsekwencji nieuwzględnienie zgłoszonego przez stronę pozwaną zarzutu zatrzymania złożonego na wypadek stwierdzenia nieważności umowy;

(13) art. 498 k.c. w zw. z art. 203¹ k.p.c. poprzez ich błędne niezastosowanie i nieuwzględnienie w sprawie zgłoszonego przez stronę pozwaną na wypadek stwierdzenia nieważności umowy kredytu zarzutu potrącenia przysługującej mu wobec powodów wierzytelności z tytułu wypłaconego kapitału.

Pozwany zarzucił ponadto naruszenie przez Sąd Apelacyjny przepisów postępowania mających istotny wpływ na treść zaskarżonego wyroku, tj.: art. 203¹ k.p.c. oraz przepis art. 91 k.p.c. przez błędną ich wykładnię i przyjęcie, iż pełnomocnik powoda nie był umocowany do odebrania procesowego oświadczenia o potrąceniu, a w konsekwencji nieuwzględnienie procesowego zarzutu potrącenia zgłoszonego przez pozwanego w pierwszym piśmie procesowym.

6. Powodowie w odpowiedzi na skargę kasacyjną wniesli o odmowę przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania, ewentualnie o oddalenie skargi kasacyjnej, a także o zasądzenie od strony pozwanej zwrotu kosztów postępowania kasacyjnego według norm przepisanych.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

7. W pierwszej kolejności należy odnieść się do zarzutów skarżącego sprowadzających się do podważania ustaleń Sądu Apelacyjnego, że klauzule przeliczeniowe zawarte w zawartej przez strony umowie kredytu miały charakter abuzywny. Skarżący zgłasza w tym zakresie argumenty, które już wielokrotnie były przedmiotem oceny w orzecznictwie Sądu Najwyższego.

8. Sądy obu instancji trafnie oceniły jako niedozwolone klauzule przeliczeniowe (indeksacyjne) w umowie stron, pozwalające pozwanemu bankowi na swobodne ustalenie kursu walutowego, po jakim następuje przeliczenie uiszczanych przez powodów spłat kredytu. Stanowisko o niedozwolonym charakterze postanowień, w których możliwość ustalania kursu (a zatem również wysokości świadczeń) zależy od arbitralnej decyzji jednej ze stron, jest już ugruntowane w orzecznictwie Sądu Najwyższego (zob. wyroki: z 26 maja 2022 r., II CSKP 650/22; z 31 stycznia 2023 r., II CSKP 334/22; z 8 lutego 2023 r., II CSKP 978/22). Klauzula pozwalająca na pełną swobodę decyzyjną banku przy kształtowaniu kursu waluty kształtuje prawa i obowiązki konsumenta w sposób sprzeczny z dobrymi obyczajami, rażąco naruszając jego interesy (art. 385¹ § 1 k.c.). Natomiast zgodnie z zasadą

dobrych obyczajów koszty wynikające z zawartej z konsumentem umowy, powinny być możliwe do przewidzenia (zob. wyroki SN: z 8 lutego 2024 r., II CSKP 1474/22; z 24 maja 2024 r., II CSKP 1845/22).

9. Kolejna grupa zarzutów, dotyczących naruszenia przepisu art. 358¹ § 1 k.c., opiera się na twierdzeniu, iż klauzula ryzyka walutowego i klauzula kursowa winny być rozpoznawane osobno, co może prowadzić do konsekwencji, iż możliwe będzie utrzymanie umowy kredytu pomimo stwierdzenia abuzywności jednej z nich (klauzuli kursowej).

10. Jak już Sąd Najwyższy wyjaśniał (zob. wyrok z 25 lipca 2024 r., II CSKP 1703/22), na gruncie powołanej regulacji przedmiotem oceny jest postanowienie, a więc wyrażona w określonej formie (przeważnie słownej) treść normatywna, tzn. norma lub jej element określający prawa lub obowiązki stron (zob. uchwałę siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z 20 listopada 2015 r., III CZP 17/15), a jej punktem odniesienia - sposób oddziaływania postanowienia na prawa i obowiązki konsumenta. Samo postanowienie może bezpośrednio kształtować prawa i obowiązki tylko w sensie normatywnym, wpływając na zakres i strukturę praw lub obowiązków stron. Taka interpretacja pozostaje w zgodzie z powszechnie akceptowanym poglądem, że art. 385¹ k.c. jest instrumentem kontroli treści umowy (stosunku prawnego).

11. Sąd Najwyższy wielokrotnie wyjaśniał już, że klauzula ryzyka walutowego nie może funkcjonować bez klauzuli kursowej określającej przeliczenie zobowiązań stron celem ustalenia wysokości ich świadczenia. Z kolei klauzula *spreadowa* nie ma racji bytu w umowie, w której nie zastosowano mechanizmu przeliczeniowego i wynikającego z niego narażenia konsumenta na ryzyko kursowe. W konsekwencji klauzule te składające się na przyjęty w umowach kredytowych mechanizm przeliczeniowy są ze sobą ściśle powiązane, a ich rozszczępienie jest zabiegiem sztucznym (zob. wyroki: z 27 listopada 2019 r., II CSK 483/18; z 11 grudnia 2019 r., V CSK 382/18; z 10 maja 2022 r., II CSKP 285/22; z 13 maja 2022 r., II CSKP 293/22 i II CSKP 464/22; z 24 czerwca 2022 r., II CSKP 10/22; z 28 października 2022 r., II CSKP 902/22 i II CSKP 910/22; z 8 listopada 2022 r., II CSKP 1153/22; z 26 stycznia 2023 r., II CSKP 722/22; z 20 lutego 2023 r., II CSKP 809/22;

z 8 marca 2023 r., II CSKP 1095/22; z 12 kwietnia 2023 r., II CSKP 1531/22; z 18 kwietnia 2023 r., II CSKP 1511/22; z 8 listopada 2023 r., II CSKP 2099/22; z 9 maja 2024 r., II CSKP 170/23). Stanowisko to potwierdzone zostało w uchwale pełnego składu Izby Cywilnej Sądu Najwyższego z dnia 25 kwietnia 2024 r., III CZP 25/22. Zgodnie z art. 87 § 1 ustawy o Sądzie Najwyższym uchwała ta ma moc zasady prawnej i wiąże Sąd Najwyższy w niniejszej sprawie.

12. Odrębną kwestią jest teza skarżącego, iż Sąd Apelacyjny błędnie zastosował przepis art. 385¹ k.c. w związku z uznaniem za abuzywną również klauzuli ryzyka walutowego, określającą główne świadczenia stron, pomimo iż zdaniem skarżącego została ona sformułowana w sposób jednoznaczny. Zarzut ten w istocie odnosił się do błędnej wykładni tego przepisu, polegającej na błędnej identyfikacji głównych świadczeń stron. Wypada wszakże stwierdzić, że klauzula ryzyka walutowego i klauzula kursowa określają główne świadczenia stron w rozumieniu art. 385¹ § 1 k.c. Stanowisko to jest obecnie ugruntowane w orzecznictwie Sądu Najwyższego (zob. wyroki: z 11 grudnia 2019 r., V CSK 382/18; z 30 września 2020 r., I CSK 556/18; z 24 lutego 2022 r., II CSKP 45/22; z 13 maja 2022 r., II CSKP 464/22; z 25 lipca 2023 r., II CSKP 1487/22, i z 29 listopada 2023 r., II CSKP 1460/22 oraz tam przywoływane orzecznictwo krajowe i unijne; zob. też wyrok TSUE z 10 czerwca 2021 r., C-776/19-C-782/19, BNP Paribas Personal Finance, pkt 56). Analizowany zarzut skarżącego odnosi się natomiast w istocie do dokonanej przez Sąd *meriti* oceny dowodów w zakresie, tego czy klauzule te (zwłaszcza – klauzula ryzyka walutowego) zostały sformułowane w sposób jednoznaczny. Zarzuty tego rodzaju, odnoszące się do oceny dowodów, zgodnie z art. 398³ § 3 k.p.c. nie podlegają jednak kontroli kasacyjnej.

13. Wbrew twierdzeniom skarżącego, Sąd *meriti* prawidłowo ustalił przesłanki jednoznaczności postanowień umowy w zakresie mechanizmów przeliczeniowych. W orzecznictwie Sądu Najwyższego przyjmuje się, że postanowienia umowne winny być tak sformułowane, by dostatecznie uważny i rozsądny przeciętny konsument mógł nie tylko dowiedzieć się o możliwości wzrostu lub spadku wartości waluty obcej był w stanie oszacować, w oparciu o jednoznaczne i zrozumiałe kryteria, wpływające dla niego z tej umowy konsekwencje ekonomiczne (zob. wyroki: z 3 lutego 2022 r., II CSKP 459/22; z 26 stycznia 2023 r., II CSKP 875/22;

z 20 lutego 2023 r., II CSKP 809/22; z 18 maja 2023 r., II CSKP 1164/22). Skarżący nie przedstawił przekonujących argumentów, które by wskazywały, iż ustalenia Sądu Apelacyjnego pozostają niezgodnie z tymi wymogami.

14. Kolejna grupa zarzutów skarżącego zmierza do podważenia stanowiska Sądu Apelacyjnego, że umowa nie czyniła zadość ustawowym przesłankom jej ważności.

15. Niezasadne okazały się przede wszystkim argumenty skarżącego co do naruszenia art. 58 w zw. z art. 385¹ § 1 k.c. przez jego nieprawidłowe zastosowanie i przyjęcie, że w związku z uznaniem klauzul przeliczeniowych za niedozwolone umowa jest w całości nieważna (lub bezskuteczna). Sąd Najwyższy w niniejszym składzie w tej kwestii podziela w pełni stanowisko Sądu Apelacyjnego. Jest ono przy tym zgodne z aktualnym stanowiskiem orzecznictwa, w którym przyjmuje się, że wyeliminowanie ryzyka kursowego, charakterystycznego dla umowy kredytu indeksowanego do waluty obcej i uzasadniającego powiązanie stawki oprocentowania ze stawką LIBOR, jest równoznaczne z tak daleko idącym przekształceniem umowy, że należy ją uznać za umowę o odmiennej istocie i charakterze, choćby nadal chodziło tu tylko o inny podtyp czy wariant umowy kredytu. Oznacza to z kolei, że po wyeliminowaniu tego rodzaju klauzul utrzymanie umowy o charakterze zamierzonym przez strony nie jest możliwe, co przemawia za jej całkowitą nieważnością (zob. wyroki SN z 26 stycznia 2023 r., II CSKP 722/22, i z 11 grudnia 2019 r., V CSK 382/18; uchwałę pełnego składu Izby Cywilnej SN z 25 kwietnia 2024 r., III CZP 25/22, OSNC 2024, nr 12, poz. 118; postanowienie SN z 22 października 2024 r., I CSK 3462/23).

16. Nie zasługiwały także na uwzględnienie zarzuty podważające ustalenia sądów obu instancji co do możliwości utrzymania umowy w mocy pomimo stwierdzenia abuzywności jej części postanowień. Uznanie, że postanowienia określające zasady przeliczania kwoty kredytu udzielonego w CHF na złote polskie oraz uiszczanych spłat na walutę obcą są niedozwolonymi postanowieniami umownymi oznacza, że zgodnie z art. 385¹ § 1 zd. 1 k.c. nie wiążą strony powodowej. Trybunał Sprawiedliwości Unii Europejskiej wyjaśnił, że art. 6 ust. 1 dyrektywy 93/13 należy interpretować w ten sposób, iż warunek umowny uznany za nieuczciwy należy

co do zasady uznać za nigdy nieistniejący, tak by nie wywoływał on skutków wobec konsumenta. W związku z tym sądowe stwierdzenie nieuczciwego charakteru takiego warunku powinno mieć z reguły skutek w postaci „przywrócenia” sytuacji prawnej i faktycznej konsumenta, w jakiej znajdowałby się on w braku tego warunku (zob. wyrok z 21 grudnia 2016 r., C-154/15, C-307/15 i C-308/15). Również w orzecznictwie Sądu Najwyższego utrwalilo się stanowisko, że konsekwencją stwierdzenia, że dane postanowienie umowne ma charakter niedozwolony w rozumieniu art. 385¹ § 1 k.c., jest działająca *ex lege* sankcja bezskuteczności niedozwolonego postanowienia, połączona z przewidzianą w art. 385¹ § 2 k.c. zasadą związania stron umową w pozostałym zakresie (zob. uchwałę SN z 29 czerwca 2007 r., III CZP 62/07, OSNC 2008, nr 7-8, poz. 87; uchwałę składu siedmiu sędziów SN z 7 maja 2021 r., III CZP 6/21, OSNC 2021, nr 9, poz. 56; SN: z 30 maja 2014 r., III CSK 204/13; z 1 marca 2017 r., IV CSK 285/16; z 24 października 2018 r., II CSK 632/17; z 8 lutego 2023 r., II CSKP 978/22).

17. Aktualnie w orzecznictwie dominuje stanowisko, że wspomniana zasada związania stron umową w pozostałym zakresie (art. 385¹ § 2 k.c.) nie ma zastosowania w razie uznania za niedozwolone postanowień umowy kredytu indeksowanego lub denominowanego odnoszące się do sposobu określania kursu waluty obcej. W takim wypadku, jak wyjaśnił Sąd Najwyższy w uchwale pełnego składu Izby Cywilnej Sądu Najwyższego z 25 kwietnia 2024 r., III CZP 25/22, w obowiązującym stanie prawnym nie można przyjąć, że miejsce tego postanowienia zajmuje inny sposób określenia kursu waluty obcej wynikający z przepisów prawa lub zwyczajów. W razie niemożliwości ustalenia wiążącego strony kursu waluty obcej w umowie kredytu indeksowanego lub denominowanego umowa nie wiąże także w pozostałym zakresie. W konsekwencji za nieuzasadnione są zarzuty skargi odnoszące się do możliwości wypełnienia luki w umowie przez odwołanie się do mechanizmu ustalania kursu walutowego przewidzianego w art. 358 § 2 k.c., tj. przyjęcia na potrzeby wyliczeń średniego kursu NBP. Poza tym nie można nie zauważyć, że nawet gdyby doszło do wprowadzenia średniego kursu NBP dla franka szwajcarskiego, to zostałaby rozwiązana kwestia wyłącznie spreadu walutowego, natomiast kluczowa jest klauzula ryzyka kursowego, której takie działanie by nie

wyeliminowało (zob. wyroki SN 12 września 2024 r., II CSKP 189/24, i z 19 grudnia 2024 r., II CSKP 243/24).

18. Także w orzecznictwie Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej przyjmuje się, że modyfikacja umowy przez uzupełnienie jej luk byłaby sprzeczna z celem zapobiegania kolejnym naruszeniom, co jest istotą Dyrektywy 93/13. Przedsiębiorca, mając świadomość braku sankcji, mógłby w dalszym ciągu stosować nieuczciwe praktyki oraz abuzywne klauzule, bowiem wiedziałby, że jedyną karą byłoby zastąpienie niedozwolonych postanowień innymi, co pozostawałoby bez wpływu na ważność wadliwego stosunku prawnego. Taki wniosek wynika z ugruntowanego orzecznictwa Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej, zgodnie z którym, gdyby sąd krajowy mógł zmieniać treść nieuczciwych warunków zawartych w umowach, takie uprawnienie mogłoby zagrażać realizacji długoterminowego celu ustanowionego w art. 7 Dyrektywy 93/13 (zob. wyroki: z 14 czerwca 2012 r., C-618/10; z 30 kwietnia 2014 r., C-26/13; z 26 marca 2019 r., C-70/17 i C-179/17).

19. Dodatkowo Sąd Najwyższy w składzie rozpoznającym skargę kasacyjną wskazuje, że skutek w postaci ponoszenia nieograniczonego ryzyka kursowego przez kredytobiorcę może powodować znaczną nierówność praw i obowiązków stron ze szkodą dla konsumenta. W ocenie Sądu Najwyższego, gdyby rzeczywiście zostało należycie wyjaśnione znaczenie zmiany kursu waluty i ponoszonego ryzyka, to racjonalny kredytobiorca nie zdecydowałby się na kredyt powiązany z kursem waluty obcej w perspektywie jego spłacania przez kilkadziesiąt lat, chyba że z okoliczności sprawy wyraźnie wynikałoby co innego. Poza tym, gdyby kredytujący bank zamierzał w wystarczający sposób poinformować kredytobiorcę będącego konsumentem o niebezpieczeństwach wynikających z długoterminowego kredytu powiązanego z kursem waluty obcej, to nie proponowałby w ogóle zawierania takich umów kredytowych, zdając sobie sprawę jako profesjonalista, że umowa taka może zostać oceniona jako nieuczciwa (zob. wyrok SN z 29 października 2019 r., IV CSK 309/18). Kluczowa kwestia ryzyka kursowego została szeroko opisana m.in. w wyrokach Sądu Najwyższego 29 maja 2024 r., II CSKP 1048/23, i z 19 grudnia 2024 r., II CSKP 243/24.

20. Chybiony jest również zarzut skarżącego, że Sąd Apelacyjny niewłaściwie zastosował art. 481 k.c., błędnie ustalając termin wymagalności roszczenia powodów o odsetki ustawowe za opóźnienie w zapłacie należnych powodom kwot. Kwestię tę wyjaśnił Sąd Najwyższy w uzasadnieniu uchwały składu Izby Cywilnej Sądu Najwyższego z dnia 25 kwietnia 2024 r., III CZP 25/22 (mającej moc zasady prawnej i wiążącej Sąd Najwyższy w niniejszej sprawie). Sąd Najwyższy stwierdził, że oświadczenie konsumenta o braku woli potwierdzenia niedozwolonego postanowienia nie wymaga dla swojej skuteczności żadnej formy szczególnej, sformułowania go w określony sposób ani złożenia w jakichś określonych okolicznościach, a w szczególności przed sądem. Wystarczające w tej mierze jest spełnienie wymagań sformułowanych przez ustawodawcę w art. 60 k.c. w stosunku do wszystkich oświadczeń woli. Wyrażenie woli konsumenta w omawianej kwestii może nastąpić w sposób dorozumiany – w okolicznościach, w których konsument dąży do realizacji swoich uprawnień wynikających z abuzywności klauzuli i – ewentualnie – z niezwiązania umową w całości. Może to nastąpić np. przez wystosowanie do banku wezwania do zwrotu kwot uiszczonych tytułem spłaty rat kredytu, ale także w każdy inny sposób, z którego będzie wynikała wola konsumenta powołania się na niedozwolony charakter postanowień. Jednoznaczna intencja realizacji uprawnień wynikających z abuzywności klauzuli objawia zarazem brak woli potwierdzenia jej obowiązywania. Od chwili złożenia przez konsumenta oświadczenia o braku woli potwierdzenia abuzywnego postanowienia niedozwolone postanowienie lub umowa w całości stają się trwale bezskuteczne. Oświadczenie to warunkuje wymagalność roszczeń konsumenta o zwrot świadczeń, które sam spełnił, a tym samym możliwość żądania przez niego odsetek za opóźnienie.

21. Również zarzut naruszenia art. 496 k.c. w zw. z art. 497 k.c. w zw. z art. 69 Ustawy - Prawo bankowe oraz art. 481 k.c. przez przyjęcie, że umowa kredytu nie jest umową wzajemną, a w konsekwencji nieuwzględnienie zgłoszonego przez stronę pozwaną zarzutu zatrzymania, nie zasługiwał na uwzględnienie. Przede wszystkim należy zauważyć, że zarzut ten w istocie odrywa się od ustaleń dokonanych przez Sąd Apelacyjny. Sąd ten w istocie bowiem uznał bezskuteczność zarzutu zatrzymania nie w związku niezaliczeniem umowy kredytu do kategorii umów wzajemnych (Sąd odwoławczy w ogóle się w tej kwestii nie wypowiada), lecz wskutek ustalenia, iż skarżący nie wykazał, że oświadczenie o skorzystaniu z zarzutu zatrzymania dotarło do strony pozwanej zgodnie z wymogiem art. 61 k.c. (zob. k.418-419 akt sprawy). Niezależnie od tego problem dopuszczalności

skorzystania przez bank z prawa zatrzymania był już wyjaśniany przez Sąd Najwyższy (zob. zwłaszcza wyrok SN z 17 marca 2022 r., II CSKP 474/22Z i postanowienia: z 17 marca 2023 r., II CSKP 1486/22; z 1 lutego 2023 r., I CSK 6309/22; z 26 marca 2024 r., I CSK 590/23; z 21 maja 2024 r., I CSK 552/24; z 21 maja 2024 r., I CSK 552/24). Podnoszone przez skarżącego wątpliwości w tym zakresie ostatecznie rozstrzygnął Sąd Najwyższy w uchwale Składu Siedmiu Sędziów Sądu Najwyższego z 19 czerwca 2024 r., III CZP 31/23, uznając, że „Prawo zatrzymania (art. 496 k.c.) nie przysługuje stronie, która może potrącić swoją wierzytelność z wierzytelności drugiej strony”.

22. Z tych samych względów niezasadny był również zarzut naruszenia art. 498 k.c. w zw. z art. 203¹ k.p.c. poprzez nieuwzględnienie zgłoszonego przez stronę pozwaną zarzutu potrącenia przysługującej mu wobec powodów wierzytelności z tytułu wypłaconego kapitału. Argumentacja Sądu odwoławczego w tym zakresie jest wspólna z argumentami przemawiającymi przeciwko uznaniu skuteczności zarzutu zatrzymania. Zdaniem Sądu Apelacyjnego złożenie oświadczenia o potrąceniu dla swej skuteczności wymaga, aby dotarło do drugiej strony stosunku materialnoprawnego (art. 61 § 1 k.c.). Sąd odwoławczy uznał jednocześnie, że skarżący nie wykazał, że oświadczenie o skorzystaniu z zarzutu potrącenia dotarło do strony pozwanej zgodnie z wymogiem art. 61 k.c. (zob. k.418-419 akt sprawy), a jednocześnie ustalił, że pełnomocnik procesowy powodów nie był umocowany do przyjęcia oświadczenia drugiej strony o potrąceniu. W niniejszej sprawie oświadczenie o potrąceniu dla swej skuteczności powinno zostać doręczone samemu powodowi albo osobie uprawnionej do odbioru w imieniu powoda oświadczeń woli. Sąd Najwyższy w niniejszym składzie podziela zapatrywanie Sądu Apelacyjnego w tej kwestii. Jak już kilkakrotnie wypowiadał się Sąd Najwyższy, pełnomocnictwo procesowe nie obejmuje bowiem umocowania do przyjmowania w imieniu mocodawcy materialnoprawnych oświadczeń kształtujących (w tym – oświadczeń o potrąceniu). W tym przypadku wykładnia celowościowa ustawowego zakresu pełnomocnictwa procesowego sprzeciwia się przypisaniu rozszerzonych uprawnień (tak Sąd Najwyższy w wyrokach: z 12 października 2007 r., V CSK 171/07; z 10 sierpnia 2010 r., I PK 56/10, i z 12 stycznia 2017 r., I CSK 790/15, na tle). Z przywołanych względów niezasadny był także związany z tym zarzut naruszenia prawa procesowego (art. 203¹ i art. 91 k.p.c.).

23. W tym stanie rzeczy Sąd Najwyższy, na podstawie art. 398¹⁴ k.p.c., oddalił skargę kasacyjną.

24. O kosztach postępowania kasacyjnego orzeczono zgodnie z art. 98 § 1, 1¹ i 3, art. 99 k.p.c. w zw. z § 2 pkt 7, § 10 ust. 4 pkt 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych.

Krzysztof Grzesiowski

Adam Doliwa

Ewa Stefańska

[dr]

[SOP]

[a.ł]